

des. Omnia porrò hæc fecisset Propheta, nisi Dei præceptum obstitisset.

In veterum Legum interpretatione, habenda est ratio diligenter de recepta Legis observandæ consuetudine apud illos, quibus indicta est. Illud enim reputandum est, religiofos saltem viros nunquam sibi à spiritu & observatione ejusdem recedendi licentiam permisisse. Quod sanè, si de aliquibus unquam, certè de Judæorum, viris religiosis præsumendum credimus, Legis studiosissimis, apud quos à Legis sanctionibus vel lato ungue recedere religiosum fuerat. Quare cum religiosissimorum etiam Judæorum in moribus positum noverimus, ut domesticorum funus comæ & barbæ abrasione, scissione vestium &c. lugerent; non est cur hæc à Moyse interdita suspicemur; aliisque proinde Legum saltem in specie ea interdictionum sensus requirendus est.

u Levit. 19. 26. 27. 28.

Si quis planè mentem adhibeat Legi in Levitico lata, qua iustus super mortuo populo interdicatur, is facile intelliget, Paganam aliquam superstitionem, apud finitimas gentes obtinentem, Legislatorem spectasse (u): Non augurabimini, neque observabitis somnia, neque in rotundum attondebitis comam, nec radetis barbam, &c. super mortuo non incidetis carnem vestram, neque figuras aliquas aut stigmata facietis in vobis &c. Porrò attonsis comæ apud Arabes religiosa erat Baccho; barbam radere, carnes incidere, apparatus erant iustus, quo Adonidis adeoque & Phegor, uti facile credimus, funus lugebatur; Stigmata inurere carnibus, frequentissima erat per Orientem superstitio, auctore Luciano (x).

x De Dea Syra.

Sed juvat in nostram sententiam verba Legislatoris recitare, quibus paulò ante obitum eisdem Leges confirmat (y): Filii estote Domini Dei vestri; non vos incidetis, nec facietis calvitium super mortuo, quoniam populus Sanctus est Domino Deo tuo. Ita Moyse ad populum qui cultu Phegor impenso, religioni suæ crimen irrogaverat. Ex superioribus autem satis constat, Adonidis cultoribus & comam abraderè, & carnes incidere familiarem superstitionem fuisse. Alter etiam Deut. 26. 14 locus in hanc rem prætereundus non est. Israelitæ primitias suas Domino oblaturi venientes, hæc profitentur: Non comedi ex eis in iustu meo, nec separavi ea in qualibet immunditia, nec expendi ex eis quidquam in re fanebri. Hebr. nec dedi quidquam mortuo. Quid hoc est, rogo, nisi aperta Israelitarum professio omnes se primitias suas Domino obtulisse, nullà reservatâ portione pro Iside Dea, ferendi arbores colendique agros inventrice, juxta Ægyptios, cujus Deæ iustus pro amisso Osiride vernâ messe in eunte recurrebat? Quam in rem nihil se expendisse Hebræi sive in usum sacrificiorum, sive epularum ad cultum mortui, hac solemnî formulâ profitentur.

y Deut. 14. 1.

Quibus ita se habentibus, facile in eam sententiam descendimus, quæ Beelphegor cum Adonide confundit; eumque quem-

Moabitæ Phegor, ipsum eundem credit ac Osiridem Ægyptiorum, Adonidem Phœnicum, Athynam Phrygum, Atym Syrorum, & Thammuz Hebræorum. Quo enim loco habet Vulgata: Plangentes Adonidem, in Hebræo est: plangentes Thammuz. Quibus enim Phryges Athynam colebant cæremoniis, [z], isdem & Syri suum Atym (a), Ægyptii Osiridem, Phœnices Adonidem. Ita varia hæc nomina juxta Paganorum Theologiam ad unum Solem referuntur.

z Vide Macrob. Satur. l. 1. c. 21.

a Vide Lucia. de Dea Syr. & alios.

Facile etiam deprehendere nobis videmur nominis Phegor, sive Pe-or vestigia in Deo Oro, ex veteri Ægyptiorum Rege in censum Numinum translato, filio Deæ Isis, cui etiam inditum cognomen Apollo, sive Sol (b). Deus ille, auctore Diodoro Siculo (c), matrem habuit Isidem, quæ post occisum à Titanibus filium, extincti cadaver in aqua inventum ad vitam revocavit, tum & donavit immortalitate. Ferant hunc Orum Regum Deorum in Ægypto feriem clausisse. Ex Dea parente artem vaticinandi, tum & curandi morbos didicit; ex quo Ori nomen longè latèque per universum orbem propagatum est. De tanto filio sibi plaudens mater, in inscriptione ab eodem Diodoro relatâ, ita decora sua prædicat: Ego sum uxor Osiris; ego sum prima frugum inventrix; ego sum Ori Regis mater.

b Vide Macrob. loc. cit.

c Bibl. l. 1. c. 2.

En Pe or Dei Moabitarum origo. Pe, sive Pi Ægyptii articuli loco positum est; Or nomen est Dei, cujus funus tum & post funus in vitam revocatio celebratur. Exat etiam ejusdem nominis vestigium in nomine religiosi illius Abbatis Pior, & in nomine Origenis, quod ex Ægyptiorum consuetudine, nomina sibi Deorum imponentium, repetendum est. Nomine Thammus notus sunt Ægyptii quidam in Historiis (d); Thammus autem Adonidem refert. Animadvertens dignum est, apud Herodotum nihil quidem legi de Thammus, sed tantum de Ammo (e); ex quo facile suspicamus T sive C in Chammus & Thammus à radice nominis extraneum esse.

d Plato in Phædr. dr. Plutar. de def. Orac.

e L. 2. c. 43.

Adoni Hebræis est Dominus, quo sanè titulo uxores viros suos compellant; ut Sara Abrahamum (f). Potest ergo Ammus seu Thammus peculiare viri Isis nomen designare, Adonis verò genericum fuisse nomen; quemadmodum Beel-phegor, sive Baal Peor, ut est in Hebræo vero Dei nomini Or, adjunctum habet Pe loco articuli, & Baal qui dignitatis titulus est, sonans Deus. Ipse autem per contemptum mortuus appellatus est ab Hebræis.

f Gen. 18. 12. Postquam consensui & Dominus meus (Hebr. Adoni) vetulus est.

Ad complementum Dissertationis addendum aliquid est de cæteris Moabitarum Numinibus, quod omnia ad eas gentis religionem spectantia uno eodemque lucubrationis contextu collecta habemus. Mentio est apud Moysem de Baal-meon (g) urbe in veteri Moabitarum ditone, quam ex vetusto aliquo gentis Idolo nomen derivasse suum credimus non inviti. Cum verò alterius quàm Chamos & Phegor vel Pe-or Numinis apud eas gentes mentio nulla

g Num. 32. 38. Vide etiam Josu. 13. 17. Ezech. 25. 9.

nulla occurrat; hinc facile credimus alteri ex iis Numinibus urbis nomen accepto referendum fuisse. Porrò nomen illud sonat: Commoratio Baal.

Nabo, alius Moabitarum Deus apud Haiam 46. 1. Confractus est Bel, contritus est Nabo, facta sunt simulacra eorum bestiarum, & jumentis. Septuaginta pro Nabo legunt Dagon. In urbe Nabo, Dei Chamos alio nomine Beelphegor, simulacrum constitutum S. Hieronymus autumavit (h); ex quo facile contigit potuerat, ut de Urbis nomine Deus appellaretur. Sed ut ingenue fateamur, Sancti Viri sententia nullis satis validis fulcitur argumentis; atque Prophetæ oracula de casu Regni Babylonici lata, de Numine quodam horum populorum ultrò explicanda se offerunt.

h In Isa. 15. 1. 5. pag. 118. not. edit.

Porrò nomen Nebo, vel Nabo, aut Nabu, recurrit in Nabuchodonosor, Nabuzardan, Semgar-Nabu, & Nabu-zesban (i); Principibus Babylonicis; deductum verò ex Hebræa etymologia sonat Prophetam, Vatem. Hinc facile Oraculum quoddam indicat; an idem ac Nabchaz (k). Idolum Hevæorum, quam gentem Sennacheribè regione Transsephradæ in Samaritidem transfudit? Sufpicatur Voffius, in loco illo Isaiæ Bel & Nabo duo diversa Numina designare, illum nempe Solem, hunc Lunam (l). Sed commodè etiam duo illa confundi possunt, ut Beel titulus sit æquè illi cæterisque Diis communis, & Nebo, quod Oraculum sonat, nomen sit Numini peculiare.

i Jerem. 39. 13.

k 4. Reg. 17. 31.

l De Orig. Idolat. l. 2. c. 2.

IN DEUTERONOMIUM PRELOGOMENON.

JUDÆIS inscribitur *Ello Haaddebarim*, nullo alio mysterio quàm quòd in contextu Hebræico Operis prima illa verba occurrant. Inscribitur etiam à Rabbiniis quædamque *Misna*, quòd scilicet repetitionem continet & innovatorem referat. Tandem *Liber Reprehensionum* (m) ab aliis appellatus est, cum reprehensiones à Moyse factas in Israelitis referat. Apud Græcos & Latinos *Deuteronomium* dicitur; ex eo scilicet, quòd Legis antea lata summam complectens, veluti secundam Legem exhibeat. Porrò Leges istæ pluribus accessibus & interpretationibus in hoc Opere referantur, in gratiam eorum potissimum, qui, cum primùm Leges rogata fuerunt, sive nondum nati, sive nondum eâ fuerant ætate, ut rationis compotes esse potuerint. Res à Deo & à se gestas in populum Moyse enarrat; quibus accedit historia quinque vel sex hebdomadam, nempe ab ineunte undecimo mense anni quadragesimi ex egressu ab Ægypto, usque ad diem septimam duodecimi mensis ejusdem anni.

m Sepher Thochbot.

An Moyse Opus tribuendum esset, dubitarunt nonnulli (n), quòd scilicet Moyse obitum descriptum in eo legerint (o): tum & scriptum videatur ab Authore, dum in occidente Jordanis versaretur; ita enim res gestas in castris Israelitarum describit, quasi in aversa fluvii ripa contigerint [p] Trans Jordanem. Hinc aliqui Josue sive Esdræ ejus Libri Authorem voluerunt. Sed luculentè adèò occurrunt in Opere Mosæica lucubrationis characteres, ut æquum Lectorem vix de altero cogitare permittant. Ipse de se Moyse testatur scriptis mandasse Canticum (q), quod Libri partem constituit; additque insuper scripto itidem redigisse omnes à se pro-

positas Leges (r), quarum Legum contextus adèò cum reliquis totius Libri partibus conjungitur, ut divelli possit, distinguere non possit. Quòd autem *trans Jordanem* res in eo descriptæ contigit scribantur, optimi quique Interpretes satis conveniunt, Hebræam vocem (s) in originali occurrence æquè reddi posse *trans* & *eis*; quare sensui determinando sermonis contextus spectandus est. Quòd tandem subditur de obitu Moyse, hæc ab alio Authore suppleta & ultrò credimus, & in nostro Commentario (t) demonstrabimus.

r Ibid. 9. 24.

s Heber.

t Ad Deut. 34. 1.

Hæc autem Operis summa. Moyse in solemnî populi concione, die primâ undecimi mensis anni ab incepto itinere 40. totam historiam, ab egressu ex Ægypto, usque ad stativa in agro Moabitico, post relatas de Rege Basan, Amorrhæis & Madianitis victorias, perecurrit. Huic orationi priora Libri capita usque ad cap. 4. 41. impenduntur; exinde totum quod superest ejusdem capituli, historicum est. Narrat ibi Moyse domitæ regionis à se factam divisionem, tum & tres refugii Urbes constituit; quare supplementum videatur ex Libro Numerorum deductum, velut ad Mosæicæ orationis complementum. Hoc autem sive Moyse ipse per se, sive alius ejus opus recensens, adjecit; nos tamen alteri deputandum arguimus, quòd non ab Authore insertum videatur; qui explorata scribat, sive res paucis antea mensibus gestas, quas ipse antea fufsis in eodem Opere exposuerit. Eadem observet in capitis 10. versibus 4. 5. 6. 7. 8. 9. quos alienâ manu adjectos suspicamur.

Ad caput 5. Moyse, coacto iterum populo; res ad Sinai gestas fufsis pro concione exponit, latissime eâ occasione Legibus plura simul adjicit. Sequitur in cap. 27. oratio Seniorum populi, qui unâ cum Moy-